

Чернявська О. (2015). Профілактика вживання психоактивних речовин старшокласниками через розвиток вміння протистояти тиску оточуючих. *Social Work and Education, Vol.2 № 1*, С. 88-91.

Олеся Чернявська,

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи*

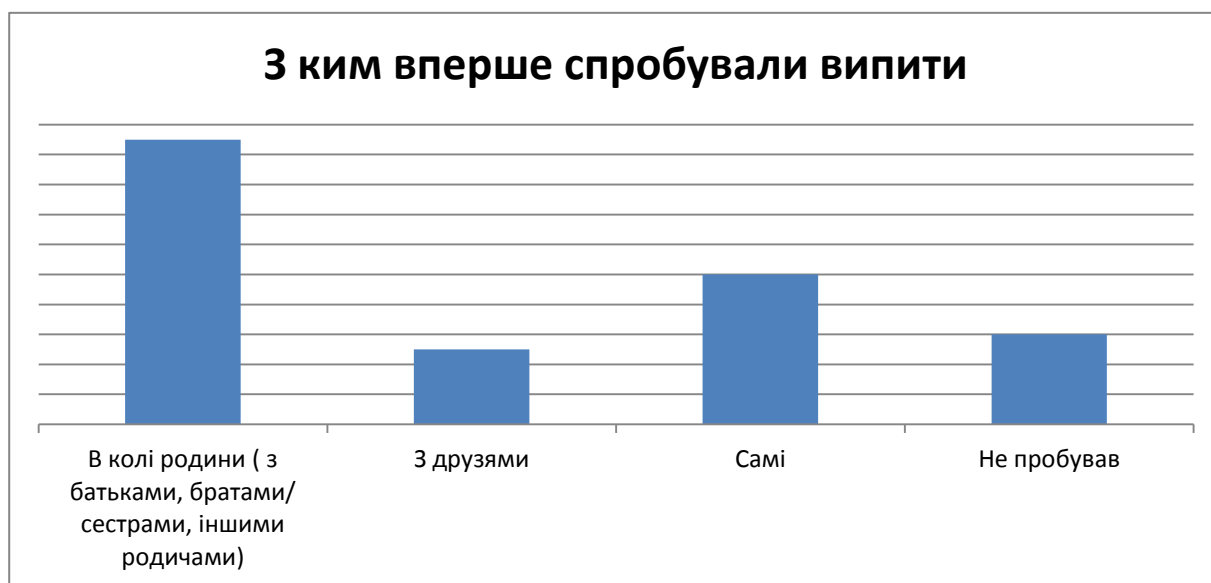
ПРОФІЛАКТИКА ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН СТАРШОКЛАСНИКАМИ ЧЕРЕЗ ПРОТИСТОЯННЯ ТИСКУ ОТОЧУЮЧИХ

Формулювання проблеми дослідження. В умовах розбудови державності в Україні здоров'я підростаючого покоління стає самодостатньою цінністю. Саме тому заходи з профілактики вживання психоактивних речовин набувають масового поширення серед учнівської молоді. Загальноосвітні навчальні заклади володіють унікальними можливостями щодо цілеспрямованої профілактики негативних явищ у підлітковому середовищі. Вирішуючи проблему профілактики вживання психоактивних речовин передбачили розвиток вольового потенціалу особистості старшокласника.

Мета статті – здійснити аналіз особливостей профілактики вживання психоактивних речовин старшокласниками через розвиток вміння протистояти тиску оточуючих.

Виклад основного матеріалу. В ході дослідження ми поставили за мету визначити взаємозв'язок відсутності схильності до вживання психоактивних речовин із вмінням протистояти тиску оточуючих. Отримані результати дозволяють побачити, що лише 20% опитуваних старшокласників вперше спробували алкоголь з друзями (однолітки і оточення відіграють важливу роль в ініціюванні і продовженні вживання таких речовин).

Табл.1

Це пов'язане з тим, що третина опитуваних може легко протистояти тиску однолітків і не піддаватись на різноманітні провокації. Ці результати переконують в тому, що рівень вживання старшокласником психоактивних речовин залежить від вміння протидіяти тиску оточуючих. Проте, для більш точного встановлення рівня залежності між схильністю до вживання психоактивних речовин та вмінням протистояти тиску ми застосували метод кореляційного аналізу.

Табл. 2

Кореляційна матриця 1

№	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	
										0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	
X	1	0	0	1	0	1	1	0	1	0	1	1	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	0	
Z	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1		P
№	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	
	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	
X	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	0	0,
																										58
Z	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	0,
																										82

Символи X, Y та Z означають відповідно ознаки: рівень вживання психоактивних речовин, рівень сили волі, здатність протистояти тиску оточуючих.

$X=1$, якщо за отриманими даними особа не вживає психоактивні речовини.

$X=0$, якщо особа має схильність до вживання психоактивних речовин.

$Y=1$, якщо особа здатна протистояти тиску оточуючих.

$Y=0$, якщо особа не здатна протистояти тиску оточуючих.

r – коефіцієнт кореляції.

$$r = \frac{P(xy) - P(x)P(y)}{P(x)P(y)(1-P(x))(1-P(y))}$$

$P(xy)$ – вірогідність співпадання ознак X , Y , у кожної особи.

$P(x)$, $P(y)$, – вірогідності прояву ознак у даній вибірці.

$$r_{xy} = \frac{(0,5 - (0,58 * 0,82))}{(0,58 * 0,82)(1 - 0,58)(1 - 0,82)}$$

$$r_{xy} = 0,85$$

Так як $0,85 > 0,21$, робимо висновок про значиму кореляцію: даний коефіцієнт кореляції свідчить про достатньо тісний зв'язок між здатністю протистояти тиску оточуючих та відсутністю схильності до вживання психоактивних речовин.

Саме тому, найбільш ефективна форма профілактичної діяльності - це протистояння тиску однолітків. Адже надзвичайно важливо розвивати у школярів вміння відстоювати свою точку зору для того, щоб вони змогли правильно зарекомендувати себе в суспільстві і витримати психологічний та соціальний тиск. Вміння протистояння тиску, як форма профілактичної діяльності, характеризується підходами використання підліткових лідерів та включення до ролевих ігор при навчанні навичці відмови.

Поряд з цим, доцільно акцентувати увагу, що цей підхід містить у собі допомогу старшокласникам в усвідомленні тиску, який пропагує вживання психоактивних речовин; навчання конкретним навичкам (навичкам відмови), котрі допомагають протистояти тиску; виправлення неправильних уявлень про соціальні норми, які стосуються вживання психоактивних речовин. За результатами цих дій можна наголосити на тому, що головне – це зробити старшокласникам «щеплення» проти вживання психоактивних речовин й інших ризиків [3, с.60-62].

Результативним, на нашу думку, є такий підхід, який використовується у програмі міністерства освіти і науки України/ПРООН/ЮНЕЙДС «Сприяння просвітницькій роботі «рівний-рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя». Використання підліткових лідерів (цього ж віку або старших) відіграє важливу роль у програмах такого типу. Доречі, ця технологія використовується у багатьох профілактичних програмах і має підтримку багатьох досліджень, хоча підліткові лідери в основному використовуються як допоміжний персонал.

З досвіду соціально-педагогічної практики, ефективним методом розвитку навичок протистояння тиску, а разом з цим і профілактики вживання психоактивних речовин старшокласниками, є використання

методики життєвих ситуацій. Відомо, що під життєвою ситуацією розуміється конкретна для даної особистості життєва проблема, завдання, з якими вона раніше безпосередньо (особисто) не стикалась і які потребують свого вирішення [2, с.7]. Вирішення життєвої ситуації передбачає її оцінку, визначення варіантів її розвитку, вибору найбільш оптимального, ефективного варіанту її вирішення та втілення його у життя. У результаті того чи іншого вирішення життєвої ситуації людина набуває відповідного позитивного чи негативного досвіду. При цьому найбільш значущими компонентами життєвого досвіду особистості є практичні уміння, переконання та переживання, оскільки вони у значно більшій мірі зумовлюють поведінку особистості у схожих життєвих обставинах, ніж знання самі по собі.

Варто зазначити, що в структурі програми навчальних занять з опрацювання життєвих ситуацій виділяють наступні складові:

- Вступне заняття (знайомство, ознайомлення з методикою проведення занять, із поняттям життєвого досвіду, життєвої ситуації; визначення основних життєвих ситуацій для наступної роботи ;з'ясування необхідних допоміжних інформаційних та інших матеріалів, можливостей запрошення на заняття фахівців-консультантів);

- Опрацювання життєвих ситуацій, пов'язаних із вживанням психоактивних речовин дівчатами та юнаками.

- Розробка лідерами власних програм опрацювання життєвих ситуацій: життєвих ситуацій та можливих сценаріїв їх опрацювання; інформаційного блоку; профілактично-освітніх матеріалів.

- Заключне заняття (підведення підсумків; оцінка супервізором та самооцінка лідерами набутого досвіду з ефективної профілактичної діяльності за методикою опрацювання життєвих ситуацій) [3].

Особливістю даної методики є не стільки забезпечення старшокласників інформацією та вироблення навичок проведення профілактичних занять, скільки акцент на набуття досвіду з вирішення типових конкретних життєвих ситуацій, пов'язаних із тиском на старшокласників оточуючих[1].

Проведення занять за даною методикою передбачає досягнення двох основних цілей: напрацювання досвіду з вирішення типових життєвих ситуацій, пов'язаних із проявами залежності від психоактивних речовин серед старшокласників; набуття навичок участі та проведення групових профілактичних занять щодо опрацювання життєвих ситуацій з метою поширення цього досвіду серед інших своїх товаришів, знайомих з методикою «рівний-рівному» [3, с. 60-62].

Підкреслюючи вищезазначене, хочемо додати, що для досягнення та забезпечення належної ефективності профілактичної роботи з використанням інтерактивних методів важлива правильна

організація занять з тим, щоб вони проводилися не як обговорення певних ситуацій та проблемних питань, а саме як опрацювання, рольове проживання, а обговорювалися вже отримані враження.

Методика самоопрацювання старшокласниками життєвих ситуацій сприяє набуттю і передачі особистого життєвого досвіду, якого, як правило, особистість набуває під час власного вирішення проблем, із якими вона стикається на власному життєвому шляху. Традиційно передача старшокласниками свого життєвого досвіду здійснювалась або завдяки розповідям, повчанням, художній творчості, або під час проведення практичних занять під наглядом наставника. Завдяки сучасним засобам психодрами, рольовим, ситуативним та діловим іграм з'явилася можливість відтворювати ті чи інші життєві ситуації, опрацьовувати схеми їх вирішення з урахуванням індивідуальних особливостей учасників. Це надало більш широкі можливості моделювання та практичного експериментування з сюжетами поведінки учасників (маємо на увазі окремі групи старшокласників), що, у свою чергу, створило можливості для розробки нової ефективної форми як набуття, так і передачі особистого життєвого досвіду - методики опрацювання життєвих ситуацій.

Висновки. Проте, профілактика, яка є важливим напрямком діяльності соціального педагога з старшокласниками, щодо вживання психоактивних речовин не буде успішною без врахування вищезазначених нами аспектів та без опори на досвід соціальних педагогів практиків, які розглядають невміння протистояти тиску оточуючих як один з основних факторів, що сприяє формуванню схильності особистості до вживання психоактивних речовин.

Список використаної літератури:

1. Гуманистический подход к охране здоровья / Под ред. К.В. Григорьева. – М.: Аспект пресс, 1998. – 254 с.
2. Оржеховська В.М. Концепція освіти рівний-рівному щодо здорового способу життя серед молоді України/ Оржеховська В.М., Пилипенко О.І., Андрущак Л.І. – К.: МОН, 2000. – С. 4-12.
3. Яременко О. Формування здорового способу життя: Навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакулєнко, Л. Жаліло, Н. Комарова – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. – С. 60-62.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2015

Стаття прийнята до друку 04.04.2015